

Nr 656

Av fru **Nettelbrandt m.fl.**, om *servicehus m.m.*

(Lika lydande med motion nr 515 i Första kammaren)

Till 1970 kommer ytterligare 110 000 gifta kvinnor ut på arbetsmarknaden. 1970 är var åttonde storstadsbo pensionär, och antalet pensionärer kommer att vara närmare en miljon. 1970 beräknas en kvarts miljon barn under sju år behöva tillsyn under föräldrarnas yrkesarbete. Förvärvsarbetande i en- och tvåpersonershushåll utgör redan hälften av alla hushåll.

Alla dessa kategorier kommer att ha behov av hemservice, till exempel service i form av barnpassning, kvällsöppna butiker, postvakt för mottagande av paket och meddelanden, sjukpassning för barn och gamla, tvätt- och städservice, matservice genom restaurang och möjlighet att hämta färdiglagad mat.

Vi har i dag uppskattningsvis 80 000 rörelsehämmade i Sverige. Många av dessa kämpar med stora svårigheter i sina opraktiska bostäder men vill kanhända ändå inte lämna det egna hemmet. De skulle säkert föredra att klara sig på egen hand, om de kunde få tillgång till en omfattande service i anslutning till bostaden.

En annan form av "service" runt bostaden som människor får ett allt större behov av är utrymmen för fritidsverksamhet. I och med att lägenheter numera är avpassade för att endast rymma invånarna själva och därför inte passar för gruppaktiviteter har vi fått behov av sällskaps- och fritidsutrymmen utanför den egna bostaden. Småbarnen behöver en regnskyddad plats, där de kan leka med skrymmande leksaker och bullriga lekar. Tonåringarna behöver en plats i avskildhet, där de kan umgås med sina kamrater. De vuxna behöver sällskapsutrymmen för större fester. Alla kategorier behöver hobbylokaler och föreningsrum. Dessa utrymmen skulle troligen ha en avsevärd social betydelse för att komma till rätta med förorts-tristessen och för att "hålla ungdomarna borta från gatan".

En stor del av servicemomentet ligger just i att många olika funktioner samlas i nära anslutning till bostaden. Hjälp med tvätt, städning, färdiglagad mat, barntillsyn etc. kan erhållas på de flesta större orter, men i och med att de olika servicefunktionerna ligger utspridda så att lång tid går åt för kunderna till förflyttning till servicen i fråga går en stor del av effektiviteten i servicen förlorad. De centra som byggs fram på olika orter är vanligen endast kommersiella centra och ger i mycket obetydlig grad tjänster som kan anses ingå i begreppet familjeservice.

För de handikappade och för pensionärerna är det dessutom ett huvudkrav att den service de behöver skall finnas i direkt anslutning till bostaden, annars kan dessa grupper inte tillgodogöra sig servicen över huvud taget. När det gäller de

ovan beskrivna kraven på utrymmesservice samt portvaktsservicen så ligger här själva servicemomentet i närheten till bostaden.

För närmare trettio år sedan lanserades i vårt land för första gången ett försök till lösning av framför allt ensamstående och dubbelarbetande kvinnors servicebehov genom de s.k. kollektivhusen. Sedan dess har utvecklingen gått mycket långsamt framåt. Endast ett fåtal servicehus med familjebostäder har byggts hittills, främst kanske därför att den service som en hemmaarbetande husmor ger inte har åsatts något direkt värde i pengar, dvs. medlemmarna av ett flerpersonershushåll har värderat direkta utgifter högre än husmoderns tid. Delvis kan familjeservicens ringa utbredning också bero på brister hos de första servicehusen. De byggdes i små enheter som inte kunde bära den omfattande serviceapparaten. På grund av stelheten på bostadsmarknaden flyttade många personer in som inte hade behov av service, och många blev kvar även sedan de slutat ha servicebehov. Däremot har serviceidén slagit igenom när det gäller kategorihus. Studentbostäder, ungdomshotell och vissa pensionärsbostäder är utrustade med åtminstone vissa av de efterfrågade servicefunktionerna.

När debatten om bostadsservice på senare år har återuppstått med förnyad styrka genom det växande antalet av en- och tvåpersonershushåll och det växande antalet gifta förvärvsarbetande kvinnor har man därför lanserat nya lösningar på serviceproblemet. Dels har man anfört att servicehusen måste vara ganska stora enheter för att kunna bära samtliga servicefunktioner, dels bör dessa servicehus samtidigt utgöra ett servicecentrum för den omgivande bebyggelsen. För att tillfredsställa krav på en något lägre grad av bostadsservice kan småhusbebyggelse med servicecentral byggas.

De som är ansvariga för bostadsproduktionen har visat ett mycket litet intresse för servicedebatten. Bostadskollektiva kommitténs år 1954 framlagda betänkande blev inte remissbehandlat och har veterligen inte heller fört till några som helst centrala initiativ. I kommitténs betänkande förordades emellertid att de för bostadsförsörjningen ansvariga myndigheterna samt kooperativa byggnadsorganisationer och enskilda mera skulle intressera sig för "kollektivhus". Det förordades också att man både vid planeringen av nya bostadsområden och vid saneringen av äldre bostadsbestånd borde undersöka lämpligheten av att vissa fastigheter projekterades och uppfördes i form av "kollektivhus".

Det visade sig att denna allmänna rekommendation var otillräcklig för att starta servicehusbygget ens i liten skala. Den planering på längre sikt och i större skala som är nödvändig för att få till stånd ändamålsenliga serviceanläggningar är en ensam byggherre i allmänhet inte mäktig att göra. Så länge det inte råder balans på bostadsmarknaden kan bristen på serviceanordningar inte heller göra en bostad för litet attraktiv för att möta efterfrågan.

1959 års bostadsbyggnadsutredning skulle enligt direktiven bl.a. behandla frågan om kollektivhus. I sitt utlåtande "Höjd bostadsstandard" (SOU 1965: 32) behandlades servicehus på två av utlåtandets 569 sidor. Utredningen kom där till slutsatsen: "— — — en omfattande och rikt differentierad kollektiv service är en förmån som bör komma alla boende till del; den utgör enligt vår mening en förutsättning

för en god bostadsmiljö. Vi menar därför att man i hög grad bör satsa på att bygga ut den kollektiva servicen i bostadsområdena och utforma den så att den blir lätt tillgänglig för samtliga boende inom området. Lyckas man med denna strävan minskas i och med detta behovet av särskilda fastigheter med inbyggd kollektivservice. Även av kostnadsskäl torde en kollektiv service med ett helt bostadsområde som kundunderlag vara att föredra framför den smådrift som måste följa med en efterfrågan emanerande endast från en enda fastighets hyresgäster." Däremot förordar utredningen att kategorihusen skall förses med inbyggd kollektiv service, "eftersom vissa av dem betjänar hyresgäster som är i behov av sådana former av service, som inte med fördel kan åstadkommas i samverkan med andra kategorier av hushåll; behoven av hjälp och tillsyn kan t.ex. vara så omfattande att de gör det nödvändigt att resurser för den finns inom fastigheten".

Det är naturligtvis en riktig tanke att alla bostadsområden bör förses med en omfattande och rikt differentierad service. Utredningen har dock missuppfattat servicehusets idé. Den särskilda förmån som servicehusen ger är att alla servicefunktioner finns samlade i omedelbar närhet till bostaden och under tak. Vissa kategorier människor har uppenbarligen ett mycket stort behov av det servicemoment som själva närheten till de olika funktionerna ger. Här skall endast nämnas ett exempel på de tidsvinster närheten ger. Tidsvinster för småbarnsföräldrar om alla landets 13 000 daghemsplatser kunde nås via inomhuskommunikationer skulle kunna bli så stor som $3\frac{1}{4}$ miljoner arbetstimmar per år om man beräknar att av- och påklädning av ytterkläder två gånger om dagen samt gångtid till daghemmet sammanlagt tar en timme i anspråk per dag. Servicehusen kan också vara ett steg mot den service för alla som bostadsbyggnadsutredningen förordar genom att utgöra ett servicecentrum för den omkringliggande bebyggelsen.

En annan fördel med servicehus är att servicen kan vara så fullständig att den skulle kunna vara tillräcklig för att lösa många handikappades och pensionärs serviceproblem. Detta skulle i sin tur innebära att man för en stor del av dessa kategorier kunde undvika kategorihus med de psykologiska och sociala nackdelar detta medför.

Man kan också räkna med att det redan nu finns mycket stora grupper som efterfrågar den höga servicestandard som servicehuset innebär och som är beredda att betala den merkostnad detta innebär. Enligt en undersökning i ett danskt servicehusprojekt har man funnit, att kostnaden för familjeserviceanläggningarna motsvarade kostnaden för 2,7 m² extra lägenhetsyta. Servicehus är inga lyxbostäder. I Danmark, där man kommit avsevärt längre med servicehusbygget än i Sverige, bebos ett par serviceanläggningar huvudsakligen av invånare ur socialgrupp tre.

Det är flera faktorer som starkt försvårar bygget här i landet av servicehus. De nuvarande låne- och byggnadsbestämmelserna kringgärdar starkt byggherrarnas möjligheter att bygga fullständiga servicehus eller serviceområden. Låne- och bidragsbestämmelser för service- och gemensamhetsinrättningar måste överses så att servicehusbygget åtminstone inte förhindras. Varken bostadsproducenterna eller deras konsumenter har tillräcklig kännedom om de möjligheter som finns att förse

bostaden med fullödig service eller kostnaderna för detta. Samhället måste därför ge upplysning om möjligheterna att bygga service och möjligheterna att bo med service.

Behovet av snabba åtgärder är stort. Som angavs inledningsvis är de grupper som har stora servicebehov växande. Både av nationalekonomiska skäl och av omtanke om folkhälsan är det väsentligt att serviceproblemen snabbt löses när nu människorna i allt högre grad bor i hushåll utan någon hemarbetande medlem. Problemen är likartade för vanliga yrkesarbetande och för handikappade och pensionärer. Det är ju i och för sig inte mera självklart att en sådan grupp som studenter skall förses med en förstklassig bostadsservice för att besparas hemarbetet än att yrkesarbetande får samma service.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning samt förslag om åtgärder för främjande av byggandet av servicehus och serviceområden, varvid särskilt frågor rörande lånebestämmelser och informationsverksamhet på detta område bör beaktas.

Stockholm den 26 januari 1967

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Folke Nihlfors (fp)

Elias Jönsson (fp)
i Ingemarsgården

Ingemar Mundebo (fp)

Erik Tobé (fp)

Henning Gustafsson (fp)
i Skellefteå